

Hvorfor er Danmarks udenrigspolitik ikke feministisk?

Af **Mette Mølgaard Henriksen**

For seks år siden vedtog Sverige en feministisk udenrigspolitik, og flere lande har siden hen fulgt det feministiske foregangsland. Selvom dansk udenrigspolitik har et stort fokus på kvinder, er den ikke feministisk. Hvorfor er vi så bange for f-ordet?

I 2014 præsenterede den daværende svenske udenrigsminister, Margot Wallström (Socialdemokraterna), verdens første feministiske udenrigspolitik. Den fokuserer på tre R'er: *rettigheder*, *repræsentation* og *ressourcer* inden for bistand, handel, sikkerhed og diplomati.

“Vi ser det som et mål i sig selv at opnå ligestilling og menneskerettigheder, men vi ser også ligestilling som et væsentligt element for at nå andre mål; bæredygtig fred, sikkerhed og udvikling. Løsninger, hvor halvdelen af samfund og befolkninger er udelukket, er ikke bæredygtige løsninger,” lød det

dengang fra Margot Wallström.

Ifølge den nuværende svenske udenrigsminister, Ann Linde, handler en feministisk udenrigspolitik om at ”tage kønsbrillerne på, og hvis du har en systematisk feministisk udenrigspolitik, tager du dem aldrig af.”

Fra skepsis til en global bevægelse

Selvom Sveriges linje blev mødt med skepsis, satte det gang i en global bevægelse for kvinder – og andre marginaliserede grupper – rettigheder i alle internationale anliggender.

Canada præsenterede i 2017 en feministisk udviklingspolitik, Frankrig i 2019 et feministisk diplomati, Mexico i 2020 en feministisk udenrigspolitik og Spanien for nylig en feministisk udenrigspolitik. I november 2020 blev et flertal af medlemmerne af Europaparlamentet enige om, at EU skal have en feministisk udenrigspolitik, hvor der skal være 50 procent kvinder i alle

Mette Mølgaard Henriksen (f. 1991) er uddannet journalist og har en kandidat i Development and International Relations med specialisering i Latinamerika. Efter ophold på den danske ambassade i Bolivia og i UN Women Bolivia fokuserer hun som journalist i dag ofte på ligestilling – og ikke mindst kvinders rettigheder.

beslutningstagningsstillinger, hvor 85 procent af EU's udviklingshjælp skal dedikeres til programmer, der støtter ligestilling mellem kønnene, og hvor det er obligatorisk at undervise alle diplomater i ligestilling. Ifølge den internationale forsknings- og advocacy-organisation Centre for Feminist Foreign Policy (CFFP) har også Luxembourg og Cypern udtrykt interesse i en feministisk udenrigspolitik, mens Danmark, Schweiz og Norge har "et stærkt fokus på ligestilling mellem kønnene".

Ifølge Marissa Conway, der er medstifter af CFFP, er det tydeligt, at interessen for feministisk udenrigspolitik er stigende.

"Jeg tror, vi vil se mange flere lande, der vedtager en feministisk udenrigspolitik de kommende år. Feministisk udenrigspolitik er meget landespecifikt, så det ser forskelligt ud i hvert land, men der er nogle universelle principper, hvad angår ligestilling mellem kønnene og racelighed, der åbenlyst gælder alle steder. Jeg ser frem til, hvordan forskellige lande implementerer disse rammer i deres udenrigspolitik," siger Marissa Conway.

Hvad er en feministisk udenrigspolitik?

Helt overordnet handler en feministisk udenrigspolitik om at tænke kvinder og andre marginaliserede grupper i samfundet ind i alle områder af udenrigspolitikken: bistand, handel, sikkerhed og diplomati. Især hviler den på to søjler: 1) en større repræsentation i beslutningsprocesser, som ikke bare handler om at inkludere flere, men om at skabe miljøer, der fremmer nytænkning og tillader diversitet, og 2) at der i alle politiske outputs nøje overvejes, hvordan kvinder og marginaliserede grupper bliver påvirket.

En feministisk udenrigspolitik er intersektionel. Det betyder, at den tager hensyn til, at kvinder og piger, mænd og drenge ikke tilhører en homogen gruppe, men har forskellige identiteter, behov, indflydelse og levevilkår. Derfor skal andre faktorer end køn – alder, geografisk bopæl, socioøkonomisk status, kønsidentitet og kønsudtryk, seksuel orientering, etnisk oprindelse, uddannelsesniveau og religion – også integreres i udenrigspolitikken.

Feministisk udenrigspolitik

I 2018 præsenterede Sverige håndbogen "Sveriges feministiske udenrigspolitik" med metoder, tips og erfaringer fra fire års feministisk udenrigspolitik

- **Rettigheder** – politikken skal sikre opfyldelse af kvinder og pigers menneskerettigheder,
- **Repræsentation** – kvinder deltager og har indflydelse, når der tages beslutninger og
- **Ressourcer** – penge og andre midler reserveres til at fremme ligestilling.

Ifølge International Center for Research on Women kan en feministisk udenrigspolitik forstås som “en suveræn stats politik, der i sin interaktion med andre suveræne stater er baseret på politisk, økonomisk og social lighed mellem kønnene”. Det er en politisk ramme, der sikrer både kvinders og andre marginaliserede gruppers rettigheder og udfordrer de patriarkalske og mandsdominerede magtstrukturer i udenrigspolitikken.

Feministisk udenrigspolitik er ikke bare et mål i sig selv til at opnå ligestilling mellem kønnene, men også et middel til at reducere fattigdom, styrke økonomien, sikre fred og dermed fremme en mere retfærdig verden.

Feministisk udenrigspolitik er ikke bare et mål i sig selv til at opnå ligestilling mellem kønnene, men også et middel til at reducere fattigdom, styrke økonomien, sikre fred og dermed fremme en mere retfærdig verden. Det handler om at tænke over, hvordan politikker påvirker alle køn. En proces, der når længere ud end *gender mainstreaming*, der ofte bliver brugt symbolsk eller som en ‘*add women and stir*’-tilgang, mener Robin May Schott, der er seniorforsker ved DIIS.

Gender mainstreaming er et begreb, der bygger på en præmis om, at forskellige situationer potentielt påvirker kvinder, piger, mænd og drenge forskelligt, og at det derfor er helt afgørende, at der bliver foretaget analyser af, hvordan en beslutning eller handling vil påvirke kønnene forskelligt. *Gender mainstreaming* handler altså om at integrere kønsperspektivet.

“Det er vigtigt at påpege, at hvis *gender mainstreaming* skal forstås som et

led i en feministisk udenrigspolitik, skal det bruges med et forandringsperspektiv; at gentænke de grundlæggende strukturer, processer og normer,” siger hun.

Ved at tage kønsbrillerne på bliver tilgangen til udenrigspolitik anderledes. En feministisk analyse rejser vigtige spørgsmål om, hvem der bliver påvirket af en politik, hvem der træffer beslutninger, og hvorvidt de beslutninger er med til at opretholde eller mod-

arbejde varig fred, forklarer Marissa Conway. Hun nævner atomvåben som et eksempel. For femi-

nistisk analyse handler ikke kun om ligestilling, men om at forstå magt. International atompolitik er baseret på ideer som dominans, konkurrence og styrke – kønsbestemte egenskaber forstået som maskuline. Hvis en atommagt eskalerer, vil andre følge med. Det handler om at dominere eller blive domineret – og det sætter civile liv i fare. Når lande forpligter sig til en feministisk udenrigspolitik, bør de derfor bede atommagter om at reducere deres atomvåben og i sidste ende helt afskaffe dem. I stedet bør de udvikle nyttige – og ikke skadelige – sikkerhedsmekanismer; for eksempel opbygningen af diplomati, sundhedspleje, uddannelse, reproduktive rettigheder og en bæredygtig økonomi. Historisk har den dominerende stemme i atompolitik været den hvide mands, men det er en feministisk udenrigspolitik nødt til at gøre op med.

Det er altså ikke “bare sådan” lige at implementere en feministisk uden-

rigspolitik. Det kræver et radikalt skift i, hvordan udenrigspolitik bliver udført, hvordan det tales om, og hvem der tager beslutningerne.

Det ville klæde Danmark at kigge sig i spejlet og være selvkritisk.

Ligestilling i Danmark

Danmark – som andre nordiske lande – bliver ofte fremhævet som frontløber i kampen for ligestilling. Ligestilling mellem kønnene har været et politisk mål siden 1960'erne, og forståelsen for, at ligestilling er en værdi og en målsætning, både institutionelt og politisk, er også til stede. Alligevel skiller Danmark sig ud, som reaktionerne på #MeToo-bevægelsen blandt også viser. I den første bølge, som aldrig rigtig skyllede ind over Danmark, diskuterede vi, om vi var gået for langt fremfor at tale om, hvad vi gør ved strukturel sexism. Den debat blev der først taget hul på i efteråret 2020, da Sofie Linde bragte emnet op igen, og flere kvinder efterfølgende delte deres personlige historier.

Juridisk har vi ligestilling i Danmark; kvinder har stemmeret, de har indtaget arbejdsmarkedet og toppen af dansk politik og erhvervsliv. Men ifølge Danmarks Statistik tjener mænd i gennemsnit mere end kvinder, og kvinder er underrepræsenterede i bestyrelser og i direktioner. Kun 30 procent af topledere ansat i det offentlige er kvinder, selvom kvinder udgør 70 procent af alle offentligt ansatte. Og når det kommer til pligter i hjemmet, er det stadig kvinderne, der tager sig af det meste. Samtidig bliver flere kvinder end mænd udsat for vold i hjemmet.

“I Danmark er der en bred forståelse – både blandt politikere og civilbefolkning – om, at ligestilling er en kerneværdi. Problemet er, at der er en forskel mellem selvforståelse og virke-

lighed. Det viser lønkløft, chikane og #MeToo,” siger Robin May Schott og tilføjer:

“Det ville klæde Danmark at kigge sig i spejlet og være selvkritisk.”

Ifølge World Economic Forums *Gender Quality Index 2020* ligger Danmark nummer 14, mens vores nordiske naboer klarer sig langt bedre. Island er nummer et, Norge nummer to, Finland nummer tre og Sverige nummer fire.

Danmarks 1325-handlingsplan

Det er kun 20 år siden, at FN's Sikkerhedsråds Resolution 1325 blev vedtaget og dermed for første gang anerkendte kvinders rolle i forebyggelse af konflikt og konfliktløsning og argumenterede for kvinders fulde deltagelse i fredsopbygning. WPS-dagsordenen (Women, Peace and Security) sætter spørgsmålstegn ved den gængse forståelse af magt og konfliktløsning, der hævder, at militær magt skaber mere sikkerhed end diplomati, udvikling og andre 'bløde' udenrigspolitiske områder.

Men selvom det er 20 år siden, den blev vedtaget, og at sammenhængen mellem kønsulighed og et samfunds tilbøjelighed til konflikt er tydelig, stiger antallet af angreb på kvindelige menneskerettighedsforkæmpere og fredsmæglere, og kvinder udelukkes stadig fra fredsprocesser. Også selvom forskning viser, at deres deltagelse

øger sandsynligheden for at skabe bæredygtig fred. Mellem 1992 og 2019 udgjorde kvinder kun 13 procent af forhandlere, seks procent af mæglere og seks procent af underskrivere i globale fredsprocesser.

Siden Resolution 1325 blev vedtaget, har 86 lande vedtaget nationale handlingsplaner. Danmark var det første land, der i 2005 præsenterede sin handlingsplan. Da Danmark samtidig havde sæde i FN's Sikkerhedsråd, førte det til international anerkendelse for at være helt i front i bestræbelserne på at sætte kvinder, fred og sikkerhed på den globale dagsorden.

En evaluering fra de efterfølgende to handlingsplaner (2008 og 2014) konkluderede dog, at de kun havde bidraget til begrænsede konkrete resultater i samarbejdslandene, og at resolutionen var gledet ud af danske strategier og landeprogrammer, fordi andre prioriteter havde trængt sig på.

På baggrund af evalueringen præsenterede Udenrigsministeriet, Forsvarsministeriet og Justitsministeriet (Rigspolitiet) i december 2020 den fjerde handlingsplan for 2020-2024, der lover, at "Danmark igen skal have en klar, fokuseret og resultatorienteret stemme i arbejdet med kvinder, fred og sikkerhed."

Det overordnede mål er, at "kvinders fulde, lige og meningsfulde deltagelse i fredsarbejdet bliver styrket, og at kvinder og mænds ligestilling, rettigheder, interesser, sårbarheder og behov tænkes ind i alle faser af arbejdet for bæredygtig fred." Handlingsplanen har tre hovedspor: 1) Danmark som sikkerhedspolitik aktør, 2) kvinders deltagelse i arbejdet med fred og

sikkerhed, og 3) seksuel og kønsbaseret vold og overgreb i konfliktsituationer og indsatsen mod kønskrænkende adfærd.

Handlingsplanen nævner ikke ordet "feministisk", men den nævner *gender mainstreaming*.

Danmark vil som sikkerhedspolitik aktør styrke indsatsen for kvinder, fred og sikkerhed – både i civile og militære indsatser i kriser og konfliktområder, men også når Danmark bruger sin stemme i internationale organisationer. Kønsperspektivet skal 'mainstreames' i internationale operationer, missioner og freds- og stabiliseringsindsatser, og kvinders inddragelse, deltagelse og medindflydelse skal styrkes, så de kan have indflydelse på, hvordan forholdene i deres land og lokalsamfund udvikler sig. Det er både et mål i sig selv og et middel til at sikre succes i indsatser, da kvinders deltagelse er en vigtig forudsætning for at skabe varig fred og sikkerhed.

Når Danmark leder NATOs mission i Irak (NMI) fra december 2020 til midten af 2022, vil Danmark prioritere 1325-arbejdet ved at sikre, at relevante rådgiverstillinger besættes med personer med ekspertise inden for WPS-dagsordenen, og at personalet har gennemgået den relevante kompetenceudvikling. Danmark støtter også kvinders politiske deltagelse gennem UNDP (FN's Udviklingsprogram) og kvindefredsgrupper, der bidrager til konfliktforebyggelse og fredsskabelse, og som skal fremme kvinders direkte deltagelse i politiske processer og et mere inklusivt, bæredygtigt og stabilt politisk system i Irak.

Det er værd at bemærke, at handlingsplanen nævner, at "det er ikke nok at kigge ud – vi må også kigge på os selv. Vi skal kunne *walk the talk*. Vi kan ikke forvente noget af vores samarbejdspartnere, som vi ikke selv lever op til." Der skal handling bag ordene, og derfor er der behov for, at flere kvinder deltager i arbejdet med at skabe fred og sikkerhed i den nationale danske kontekst.

Det er tydeligt, at Danmark integrerer mange af de elementer, som en feministisk udenrigspolitik indebærer. Men alligevel bliver den ikke kaldt "feministisk".

Et vigtigt signal

Ifølge Lyric Thompson fra The International Center for Research on Women er det ellers vigtigt at bruge ordet "feministisk", fordi det signalerer til omverdenen, at landet forfølger en "tilgang til at fremme ligestilling mellem kønnene på en måde, der er intersektionel, som fokuserer på at transformere magtrelationer - ikke bare løfte nogle kvinder op."

Marissa Conway ærgrer sig over, at ordet stadig er kontroversielt. Hun er enig i, at det er et vigtigt signal at sende, især fordi der aldrig før har været så meget brug for en feministisk udenrigspolitik. Flere autoritære ledere kommer til magten verden over, kvinders og LGBTQI+-gruppers rettigheder er under pres, og hele verden er blevet ramt af en coronapandemi, der øger allerede eksisterende uligheder i samfundet. En udenrigspolitik baseret på feministiske værdier er den mest lovende måde at svare igen på, mener Marissa Conway.

"Det er et stort mærkat for et land at påtage sig. Det indikerer tydeligt et specifikt budskab og en dagsorden, hvor lande går ind for menneskerettigheder. På mange måder er det en let måde for et land at tage et standpunkt på og vise den internationale verden deres prioriteter."

Det er Annika Bergman Rosamond, lektor i Internationale Relationer ved Lunds Universitet og afgående formand for sektionen for feministisk teori og kønsstudier ved International Studies Association. Hun kalder det for *nation branding*, fordi landet selv framer sin udenrigspolitik.

"Sverige har brugt mærkatet 'feministisk' til at brande sin udenrigspolitik. Det er en etisk forpligtelse, men det er også en marketingstrategi. Danmark føler åbenbart ikke, at dets nationale brand behøver det mærkat for at komme ud som feministisk. At være forpligtet til ligestilling mellem kønne og menneskerettigheder generelt er nok. Danmark er jo også tæt på USA og NATO, mens Sverige må finde magt på andre måder," siger Annika Bergman Rosamond.

Som feministisk forsker er hun ikke i tvivl om, at det er vigtigt at kalde udenrigspolitikken for feministisk.

"Vi må ikke undervurdere signalerne af politik. Det er en form for framing at bruge feministiske mærkater i offentlige udtalelser, og det er ikke ubetydeligt. Det kan inspirere til normative ændringerne eller i det mindste begynde en samtale om, hvad slags udenrigspolitik en stat skal forfølge. Og så er det jo også en etisk forpligtelse, der kan inspirere andre stater til at

gøre det samme, og det i sig selv kan have stor betydning,” siger hun.

Ifølge Robin May Schott er det en skam, at Danmark ikke bruger ordet feministisk. Og selvom Danmarks nye 1325-handlingsplan “er et skridt på vejen,” er det ikke et udtryk for en feministisk udenrigspolitik, mener hun.

“Det er vigtigt at understrege, at en feministisk udenrigspolitik ville betragte ligestilling mellem kønnene som et selvstændigt mål – og ikke kun som middel til noget andet – og bruge det til at perspektivere rigtig mange aspekter af udenrigspolitikken udover konflikt af fred.”

Men hvorfor er vi så bange for f-ordet?

”Ord har magt”

“Når lande forpligter sig til en feministisk udenrigspolitik, forpligter de sig til at være en global leder i at fremme menneskerettigheder – især kvinders og marginaliserede gruppers – og gå foran som et godt eksempel,” siger Marissa Conway.

Sætter man ”feministisk” foran sin udenrigspolitik, skal man leve op til mærkatet. Det sætter retningslinjerne for, hvordan landet driver udenrigspolitik og interagerer med andre lande, mener Robin May Schott.

“Når man ser, hvor konsekvent Sverige har italesat feministisk udenrigspolitik, bliver det fokus en forpligtelse. Med sådan en forpligtelse ville man måske kunne undgå nedskæringer i

Udenrigsministeriet, som Danmark var udsat for. Det kan man jo ikke slippe afsted med, hvis man først har et erklæret fokus på det her aspekt,” siger hun og tilføjer:

“Ord har magt, så der en god grund til at tage ordet til sig. Det er synd, Danmark er bange for at bruge ordet, for vi ville befinde os i godt selskab, hvis vi tog det til os.”

Selvom Danmark ikke har erklæret sin udenrigspolitik for feministisk, roser Marissa Conway Danmarks fokus på ligestilling mellem kønnene. Men, slår hun fast.

“Det vil være fantastisk at se Danmark være endnu mere eksplicit med de feministiske værdier og vedtage en feministisk udenrigspolitik.”

FFP i en dansk kontekst ifølge Marissa Conway (CFFP):

I en dansk kontekst kan feministisk udenrigspolitik forstås som at forpligte sig til emner som immigrations- og flygtningereform, lige betalt forældreorlov for alle og en indarbejdelse af antiracismeprincipper i alle politiske processer. Det betyder at fremme intersektionelle feministiske principper både internationalt, men også inden for Danmarks egne grænser.

○○○